

Зулеева Айнагүл Жаңылбекқызының 6D030300 – құқық қорғау қызметі мамандығы бойынша PhD докторы дәрежесін алу үшін дайындалған «Жекеше нотариустардың, бағалаушылардың, жеке сот орындаушыларының, медиаторлардың және аудиторлық ұйым құрамында жұмыс істейтін аудиторлардың өкілеттіктерді теріс пайдаланудың алдын алу» тақырыбындағы докторлық диссертациясына

СЫН-ПІКІР

1. Зерттеу тақырыбының өзектілігі және жалпы ғылыми, жалпы мемлекеттік бағдарламалармен, практикалық және ғылым мен техника дамуының сұраныстарымен байланысы

Жұмыстың өзектілігі сөзсіз, өйткені қазіргі кезеңде отандық заң ғылымында жекеше нотариустармен, жеке сот орындаушыларымен, аудиторлармен, бағалаушылар және медиаторлармен жасалатын қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алу проблемасының теориялық және қолданбалы аспектілеріне арналған жұмыстар жоқ. Коммерциялық және өзге де ұйымдарда қызмет ететін тұлғалар өздеріне берілген өкілеттіліктерді заңдық маңызы бар әрекеттерді жасау бойынша теріс пайдалана отырып, азаматтар мен ұйымдардың құқықтары мен заңды мүдделеріне елеулі зиян келтіруі мүмкін.

А.Ж. Зулеевамен жүргізген зерттеуі қазіргі уақытта шешімін таппаған теориялық және практикалық мәселелердің кең шеңберін ашты. Мысалы, қолданыстағы заңнамада «коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет» ұғымының мазмұны ашылмаған, теріс пайдалануды сыбайлас қатысумен жасағаны үшін жауаптылық қарастырылмаған және т.с.с. Сонымен қатар, Қазақстанда болып жатқан процестер басқару мен экономикадағы дағдарыстық құбылыстарды еңсеруге бағытталған қайта құрулармен сипатталады. Сонымен қатар, мемлекеттік билік, экономика, аудиторлық, нотариаттық, бағалау, жеке сот орындаушылық қызметі сияқты салаларда қылмыстық теріс қылықтардың деңгейі өте жоғары екенін атап өтуге болады, мұнда қызметтік өкілеттіліктерді қолданбай қылмыс жасау мүмкін емес. Осындай әлеуметтік феномен сыбайлас жемқорлықпен, теріс пайдаланудың түрлі нысандарымен тығыз байланысты. Нәтижесінде, азаматтар мен ұйымдардың заңды құқықтары бұзылып, ел экономикасының қалыпты дамуы шегеріледі.

Жоғарыда аталып кеткендер А.Ж. Зулееваның диссертациялық зерттеуі өзекті және уақытылы орындалған деп тануға мүмкіндік береді және жалпығылыми және жалпы мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес талаптарға толықтай жауап береді.

2. Диссертацияларға қойылатын талап деңгейіндегі ғылыми нәтижелер.

А.Ж. Зулеева өзінің зерттеу жұмысында төмендегідей ғылыми нәтижелерге қол жеткізген:

Бірінші нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 9-тарауында қарастырылған барлық қылмыстық құқық бұзушылықтарды біріктіруге әсер ететін «коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет» терминіне авторлық анықтама ұсынылды.

Екінші нәтиже. Аудиторлық ұйымның басшыларымен жасалған теріс пайдалануды ҚР ҚК 251-бабы бойынша емес, ҚР ҚК 250-бабы «Өкілеттіктерді теріс пайдалану» бойынша саралау қажеттілігі негізделді.

Үшінші нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықты жасайтын қылмыскер тұлғасының негізгі криминологиялық маңызды ерекшеліктері бөлініп шығарылған.

Төртінші нәтиже. Көрсетілген қылмыс категориясын өзгерту мақсатында Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабының 2-бөлігінің санкциясының нормаларына өзгерістер ұсынылған.

Бесінші нәтиже. ҚР ҚК 251-бабында қарастырылған субъектілердің өкілеттіліктерін теріс пайдалануын сыбайлас қатысумен жасағаны үшін жауаптылықты бекіту қажеттілігі негізделген.

Алтыншы нәтиже. Қазақстан Республикасы ҚК 251-бабында қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықтардың арнайы ерте алдын алу қажеттілігі негізделген.

3. Ізденушінің диссертацияда тұжырымдалған әрбір нәтиженің тұжырымдары мен қорытындыларын негіздеу және шынайылық дәрежесі.

Диссертанттың келтірген нәтижелері, тұжырымдары мен қорытындылары іс жүзіндегі нормативтік құқық актілер, нақты статистикалық деректерлер, сондай-ақ басқа да мәліметтер арқылы дәйектелген.

Бірінші нәтижені дәйектеу барысында үлкен көлемдегі әдебиеттер мен нормативтік құқықтық актілер пайдаланылған.

Екінші нәтиженің дәйектілігі мен негізділігі салыстырмалы-құқықтық, тарихи, талдау және жалпылау т.б. әдістерді пайдалану негізінде қол жеткізілгендігін көрсетеді.

Үшінші нәтиже дәйектілігі мен негізділігі жұмыста мемлекеттік органдардың статистикалық мәліметтерін пайдалану, республика соттарының осындай істерді қарау тәжірибесін талдаумен расталады.

Төртінші нәтиженің дәйектілігі арнайы әдебиеттерді, қолданыстағы заңнама нормаларын, құқық қолданушылық тәжірибені зерделеуге негізделген.

Бесінші нәтиже негізді және дәйекті болып табылады, себебі ол қазақстандық және шетелдік заңнамаға салыстырмалы-құқықтық талдау жасаудың негізінде және соттық-тергеулік тәжірибенің материалдарын зерделеу арқылы құралған.

Алтыншы нәтиже негізділігі мен дәйектілігі құқық қорғау қызметі тәжірибесін, құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша қолданыстағы заңнама нормалары мен мемлекеттік бағдарламаларды зерделеумен расталады.

4. Ізденушінің диссертацияда тұжырымдалған әрбір нәтижесінің тұжырымдары мен қорытындыларының ғылыми жаңашылдығы.

Бірінші нәтиже жаңа, себебі автормен бұған дейін нормативтік-құқықтық актілерде бекітілмеген «коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет» терминінің анықтамасы ұсынылады.

Екінші нәтиженің ғылыми жаңашылдығы ҚР ҚК қылмыстық кодексінің нормаларына өзгерістер ұсынумен анықталады.

Үшінші нәтиже жартылай жаңашыл, себебі қылмыскер тұлғасының кейбір элементтерінің сипаттамасы отандық және шетелдік криминологиялық әдебиеттерінде ішінара қарастырылған.

Төртінші нәтиже толықтай жаңашыл, себебі автордың ҚР ҚК 251-бабы 2-бөлігінің санкциясына өзгерістер ұсынуын қосады.

Бесінші нәтиже жаңашылдығымен ерекшеленеді, себебі автор сыбайлас қатысумен жасалатын іс-әрекеттерге байланысты ҚР ҚК 251-бабының 2-бөлігін жаңа тармақпен толықтыруды ұсынады.

Алтыншы нәтиже ішінара жаңа болып табылады. Қылмыстылықтың арнайы ерте алдын алу шаралары әр түрлі авторлардың еңбектерінде қарастырылғанымен, диссертант ҚР ҚК 251-бабында көзделген субъектілердің өз өкілеттіліктерін теріс пайдалануының алдын алу шараларын негіздеді.

5. Ішкі бірлігінің және алынған нәтижелердің тиісті өзекті мәселені, теориялық немесе қолданбалы міндетті шешуге бағытталғандығының бағалануы.

А.Ж. Зулееваның диссертациялық жұмысы дербес орындалған ғылыми еңбек болып табылады. Жұмыстың мақсаты мен міндеттері дұрыс айқындалып, жүйелі түрде тиянақты шешім тапқан. Ізденушінің қол жеткізген ғылыми нәтижелері мен тұжырымдары тақырыпты жоғары деңгейде ашуға мүмкіндік берген. Зерттеу жұмысы логикалық және мазмұндық тұрғыдан үйлесім тапқан және ішкі бірлігі өте жоғары, толық аяқталған іргелі зерттеу жұмысы болып табылады.

Диссертациялық жұмыс коммерциялық және өзге ұйымдардың мүдделеріне қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша құқық қорғау органдары қызметінің мәселелерін талдауда мол үлес қосатын еңбек. Жұмыстың мазмұны мен тұжырымдарын заң шығармашылық және құқық қолдану салаларында, қылмыстық құқық, криминология, құқық қорғау қызметіне байланысты дәрістер оқуда, арнайы курстар мен семинар сабақтарын жүргізуде пайдалануға болады.

6. Диссертацияның ғылыми нәтижелерінің, тұжырымдары мен қорытындыларының жариялануына растама.

Диссертациялық жұмыстың негізгі тұжырымдары мен қорытындылары бойынша 10 ғылыми еңбек жарияланды:

1. Медиаторларды жауаптылыққа тартудың әлемдік тәжірибесі // әл-Фараби ат.ҚазҰУ хабаршысы. Заң сериясы. – 2015. – № 5 (арнайы шығарылым). – 348-352 б.

2. Коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет мүдделеріне қол сұғатын қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимыл бойынша әрекетті жетілдіру мәселелері //Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. – 2017. – № 1 (116). – 1 бөлім. – 476-480 б.

3. Коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет мүдделеріне қарсы қылмыстары туралы шетелдік заңнаманың даму тарихы // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2017. – № 2/2 (45). – 51-54 б.

4. Жекеше нотариустардың, бағалаушылардың, жеке сот орындаушыларының, медиаторлардың және аудиторлық ұйым құрамында жұмыс

істейтін аудиторлардың өкілеттіктерін теріс пайдалануы түріндегі қылмыстық құқық бұзушылықтар профилактикасының субъектілері // Қазақстанның ғылымы мен өмірі. – 2017. – № 5 (49). – 141-145 б.

5. On the Range of Persons providing Qualified Legal Assistance // Journal of Advanced Research in Law and Economic. Winter 2016/7 Volume VII, Issue 7(21)7 – P. 1908-1913. DOI: [https://doi.org/10.14505/jarle.v7.7\(21\).39](https://doi.org/10.14505/jarle.v7.7(21).39)

6. Частные нотариусы как субъекты уголовной ответственности // «Милиция Кыргызстана: история и современность»: сб-к материалов междунар.научно-практ.конф. // Вестник Академии МВД Кыргызской Республики им. Э.А. Алиева. – Бишкек, 2014. – № 4. – С. 91-93.

7. Білікті заң көмегін көрсетуші субъекті ретіндегі нотариустың қылмыстық жауаптылық мәселелері // Конституция әлеуеті және Қазақстан құқықтық мемлекеттілігінің қалыптасуы тұрғысындағы конституциялық құндылықтар: халықар. ғылыми-тәжір.конференция материалдары. – Қарағанды: ҚарМУ баспасы, 2015. – 505-509 б.

8. Нотариат как правовой институт защиты прав и свобод граждан // Жеке тұлғаның құқықтарын қорғаудың конституциялық-құқықтық негіздері: халықар. ғылыми-практ.конференция материалдары. – Астана: КазГЮУ Консалтинг, 2015. – 168-172 б.

9. Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 251 бабы бойынша көзделген қылмыстық жазаны қолдану проблемалары // Қазіргі кезеңдегі Қазақстан Республикасы ішкі істер органдары қызметін жетілдірудегі өзекті мәселелер: ғылыми баяндамалар жинағы. – Алматы: ҚР ИМ Алматы академиясы, 2017. – 342-351 б.

10. Криминологическая характеристика личности преступника, совершившего преступление, предусмотренное ст. 251 УК Республики Казахстан // Актуальные научные исследования в современном мире: сб-к матер.междунар.науч. конф. – Переяслав-Хмельницкий, 2017. – Вып. 6 (26). – Ч. 6. – 56-60 с.

7. Диссертация мазмұнындағы және рәсімдеуіндегі кемшіліктер мен ескертпелер.

Жалпы алғанда, А.Ж. Зулееваның диссертациялық зерттеу жұмысының маңызды ғылыми маңызын мойындай отырып, жұмыстың мазмұны бойынша кейбір ескертулер мен ұсыныстарды атап өту керек:

1) Қорғауға ұсынылған 4 және 5 тұжырымдар Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің 251-бабына енгізу үшін ұсынылған өзгерістерге қатысты екенін ескере отырып, көрсетілген тұжырымдарды біріктірген жөн деп санаймын. Бұл диссертантпен заңнамаға ұсынылып отырған өзгерістерді неғұрлым толық қабылдауға ықпал етер еді.

2) Коммерциялық және өзге де ұйымдардағы қызмет мүдделеріне қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтардың қазақстандық қылмыстық заңнамада шетел мемлекеттеріндегідей ұзақ тарихы жоқ. Бұл әсіресе диссертациялық зерттеудің тікелей пәні болып табылатын ҚР ҚК 251-бабына қатысты болып келеді. Оның субъектілі құрамы осы саладағы қоғамдық қатынастардың даму тенденцияларына байланысты бірнеше рет өзгеріске ұшырады. Осы аспектіде, мүмкін жұмыстың

бөлек тарауы ретінде, шетел тәжірибесіне үлкен көңіл бөлу қажет па еді. Бұл тек жұмыстың мазмұнын байыта түсер еді.

Алайда, жоғарыда көрсетілген ескертулер ұсынбалы сипатқа ие болғандықтан жұмыстың түпкі мазмұнына әсерін тигізбейді және оның ғылыми құндылығын төмендетпейді.

8. Тиісті мамандық бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беру мүмкіндігі туралы қорытынды.

Диссертацияға ғылыми пікір бере отырып, зерттеу барысында қол жеткізілген теориялық және тәжірибелік маңызды нәтижелер, ғылыми жаңалықтар мен ұсыныстар ғылым және құқық қорғау қызметі саласында кеңінен қолданыс табады деп есептеймін.

Зерттеу жұмысы бойынша жоғарыда аталған ғылыми нәтижелерді талдай отырып, Зулеева Айнагүл Жаңылбекқызының «Жекеше нотариустардың, бағалаушылардың, жеке сот орындаушыларының, медиаторлардың және аудиторлық ұйым құрамында жұмыс істейтін аудиторлардың өкілеттіктерді теріс пайдаланудың алдын алу» тақырыбындағы диссертациясы Қазақстан Республикасы БЖҒМ-нің «Дәрежелерді беру қағидаларының» талаптарына сай келеді және диссертант 6D030300 – Құқық қорғау қызметі мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп санаймын.

Ресми рецензент:

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

**Қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу және криминалистика кафедрасының доценті,
заң ғылымдарының кандидаты**



Ш.Б. Маликова

« 25 » 02 2021 ж.